

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Lääkärin/ hammaslääkärin tehtävissä tilapäisesti toimineiden opiskelijoijoi- den perehdytys

Helsinki 2017
ISSN 1799-7860 (Verkojulkaisu)
ISSN-L 1799-7860
ISBN 978-952-5978-56-8 (pdf)

KUVAILULEHTI

Julkaisun nimi

Lääkäri/hammaslääkäri tehtävissä tilapäisesti toimineiden opiskelijoiden perehdytys

Julkaisun tekijä ja julkaisija

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira

Julkaisun päivämäärä

3.3.2017

Dnro

246/06.00.00.04/2017

Tiivistelmä

Suomessa lääketieteen opiskelijoiden mahdollisuus työskennellä tilapäisesti lääkärin tehtävissä on poikkeuksellinen verrattuna muihin EU-maihin, missä opiskelijat eivät yleensä voi toimia laillistetun ammattihenkilön tehtävissä. Suomen järjestelmä asettaa työnantajalle suuren vastuun, koska opiskelijoiden valmiudet eri tehtäviin ja niissä tarvittava ohjauksen tarve pitää arvioida toimintayksikössä. Valviraan tulleiden valvonta-asioiden perusteella onkin havaittu, että terveyden- ja sosiaalihuollossa tilapäisesti terveydenhuollon ammattihenkilön tehtävissä toimivien lääketieteen/hammaslääketieteen opiskelijoiden perehdytys, ohjaus ja valvonta sekä tehtävien määrittely ei aina ole ollut riittävää.

Jotta lääketieteen opiskelija voisi toimia tilapäisesti lääkärin tehtävissä johdon ja valvonnan alaisena esimerkiksi perusterveydenhuollossa ja päivystyksessä, hänen pitää olla suorittanut hyväksytysti vähintään viiteen ensimmäiseen opintovuoteen kuuluvat opinnot ja hänellä pitää olla riittävät edellytykset asianomaisen tehtävän hoitamiseen. Pääsäännöstä poiketen lääketieteen opiskelija voi toimia lääkärin sijaisena erikoissairaanhoidon toimintayksiköissä tai terveyskeskuksen vuodeosastolla, kun hän on suorittanut vähintään neljään ensimmäiseen opintovuoteen kuuluvat opinnot ja hänellä on riittävät edellytykset asianomaisen tehtävän suorittamiseen. Jokaiselle terveydenhuollon ammattihenkilön tehtävässä toimivalle opiskelijalle on nimettävä kirjallisesti ohjaaja, jonka on aktiivisesti seurattava, ohjattava ja valvottava opiskelijan toimintaa ja puututtava viipymättä mahdollisesti ilmeneviin epäkohtiin sekä keskeytettävä toiminta, jos potilasturvallisuus vaarantuu.

Valvira kartoitti lääkäri - ja hammaslääkäriopiskelijoiden perehdytystä vuoden 2016 kesätoissa syys-lokakuussa tehtyjen kyselyiden avulla. Lääkäriopiskelijoita koskevat tiedot on saatu Suomen Lääkäriliiton Opiskelijatutkimus 2016 -kyselystä, johon Valvira osallistui.

Kyselyn perusteella moni asia perehdytyksessä oli hyvin, ja opiskelijat olivat siihen varsin tyytyväisiä. Kirjallisesti nimetty ohjaaja puuttui kuitenkin lähes puolelta opiskelijoista, mutta jos ohjaaja oli nimetty, hän oli hyvin saavutettavissa. Potilasturvallisuuden kannalta se ei ole riittävää, koska opiskelijan oma ymmärrys siitä, mihin hänen osaamisensa riittää, saattaa olla puutteellinen, eikä hän osaa kysyä oikeista asioita.

Myös opiskelijoiden tietämys potilaan oikeuksista ja opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista oli puutteellista. Tilapäisesti lääkärin tai hammaslääkäri tehtävissä toimivalla opiskelijalla ei ole itsenäisiä ammatinharjoittamisoikeuksia. Hänen on aina työskenneltävä laillistetun lääkärin/hammaslääkäri johdon ja valvonnan alaisuudessa. Hän voi kirjoittaa lääkemääräyksiä vain kyseisessä palvelussuhteessa hoita-

milleen potilaille. Hänellä on oikeus perehdytykseen ja ohjaukseen, ja hänen on kerrottava ohjaajalleen ja esimiehelleen, jos hänellä ei oman käsityksensä mukaan ole valmiuksia hänelle osoitettuihin tehtäviin.

Kysely antoi tarpeellista tietoa lääkärin/hammaslääkärin sijaisena toimivien opiskelijoiden ohjauksen ja omavalvonnan tilanteista. Kehitettävää ilmeni sekä opiskelijoiden lainsäädännön tuntemisessa että heidän toimintansa käytännön ohjauksessa.

Avainsanat (asiasanat):

Lääkärit, hammaslääkärit, opiskelijat, perehdytys, ohjaus, omavalvonta, laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilönä toimiminen, terveydenhuollon valvonta

Sisällys

KUVAILEHTI	3
1 Työnantajan vastuut	6
2 Opiskelijan edellytyksistä toimia lääkärin tehtävissä	7
3 Kyselyn toteutus	8
4 Opiskelijoiden perehdytys	9
5 Loppupäätelmät	12

1 Työnantajan vastuut

Valviraan tulleiden kantelujen perusteella on havaittu, että terveyden- ja sosiaali-huollossa tilapäisesti terveydenhuollon ammattihenkilön tehtävissä toimivien lääketieteen/hammaslääketieteen opiskelijoiden perehdytys ja tehtävien määrittely ei aina ole ollut riittävää. Monet opiskelijat joutuvat jo työuransa alussa hoitamaan potilaita, joiden tutkiminen ja hoidon kokonaisuuden hallinta on vaativaa kokeneellekin ammattihenkilölle. Riittävän tuen ja ohjauksen järjestäminen lisää sekä potilasturvallisuutta että opiskelijan työviihtyvyyttä ja poistaa turhia pelkoja.

Suomessa lääketieteen opiskelijoiden mahdollisuus työskennellä tilapäisesti lääkärin tehtävissä on poikkeuksellinen muihin EU-maihin verrattuna. Muissa EU-maissa opiskelijat eivät yleensä voi toimia laillistetun ammattihenkilön tehtävissä. Ruotsissa lääketieteen opiskelija voi työskennellä 4,5 vuoden opintojen jälkeen tilapäisesti lääkärinä, mutta ei ensihoidossa.

Suomen poikkeuksellinen järjestelmä asettaa työnantajalle suuren vastuun opiskelijoiden ohjauksessa. Opiskelijan valmiudet eri tehtäviin ja niissä tarvittava ohjauksen tarve pitää arvioida toimintayksikössä. Työnantaja vastaa siitä, että opiskelijalla on edellytykset toimia tehtävässään. Työnantajan velvollisuus on arvioida tapauskohtaisesti opiskelijan valmiudet ja se, millaisten tehtävien hoitamiseen hänellä on riittävät edellytykset. Työnantajan on arvioitava myös hänen kielellinen valmiutensa toimia tehtävässä. Työnantajan on myös määriteltävä riittävän tarkasti opiskelijan tehtävät, vastuu, toiminnan rajat ja muut velvoitteet.

2 Opiskelijan edellytyksistä toimia lääkärin tehtävissä

Jotta lääketieteen opiskelija voisi toimia tilapäisesti lääkärin tehtävissä johdon ja valvonnan alaisena esimerkiksi perusterveydenhuollossa ja päivystyksessä, hänen pitää olla suorittanut hyväksytysti vähintään viiteen ensimmäiseen opintovuoteen kuuluvat opinnot ja hänellä pitää olla riittävät edellytykset asianomaisen tehtävän hoitamiseen, varsinkin kun terveyskeskuksessa ja päivystyksessä lääkäri voi joutua toimimaan myös yksin.

Pääsäännöstä poiketen kuitenkin erikoissairaanhoidon toimintayksiköissä tai terveyskeskuksen vuodeosastolla lääketieteen opiskelija voi toimia lääkärin sijaisena, kun hän on suorittanut vähintään neljään ensimmäiseen opintovuoteen kuuluvat opinnot ja hänellä on riittävät edellytykset asianomaisen tehtävän suorittamiseen. Erikoissairaanhoidossa tai terveyskeskuksen vuodeosastolla lääketieteen opiskelijat eivät joudu toimimaan yksin vaan vanhempien kollegoiden rinnalla.

Jos opiskelija toimii tilapäisesti lääkärin tehtävissä suoritettuaan neljän ensimmäisen vuoden opinnot, hänellä pitää olla suoritettuna ne opintojaksot, minkä erikoisalaan kuuluvissa tehtävissä hän aikoo toimia. Opintojaksolla tarkoitetaan kyseisen erikoisalan oppiaineen varsinaista kliinistä kurssia tentteineen, mutta se ei edellytä mahdollisesti joissakin tiedekunnissa viimeisenä vuonna olevan suppean kertauskurssin suorittamista. Jos opiskelijalla on työpaikkaa hakiessaan kyseisiä tenttejä suosittamatta, on opiskelijan ilmoitettava tästä työnantajalle.

Lisäksi työnantajan on varmistettava, että opinto-oikeus on voimassa, ja lisäksi opintojen alkamisesta ei saa olla kulunut yli kymmentä vuotta. Vaikka opiskelijan rekrytointi tapahtuisi työvoimaa vuokraavan yrityksen kautta, terveydenhuollon toimintayksikön on itse arvioitava em. seikat. Tilapäiseen työskentelyyn oikeutettujen lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijoiden tiedot löytyvät JulkiTerhikistä.

Jokaiselle terveydenhuollon ammattihenkilön tehtävässä toimivalle opiskelijalle on nimettävä ohjaaja kirjallisesti. Ohjaajan on toimittava samassa toimintayksikössä kuin opiskelija. Ohjaajan on oltava laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö, joka on oikeutettu itsenäisesti harjoittamaan kyseistä ammattia, ja hänellä on oltava riittävä käytännön kokemus. Ohjaus ei voi olla pelkästään opiskelijan tarpeista ja aloitteista lähtevää, vaan ohjaajan on aktiivisesti seurattava, ohjattava ja valvottava opiskelijan toimintaa ja puututtava viipymättä mahdollisesti ilmeneviin epäkohtiin sekä keskeytettävä toiminta, jos potilasturvallisuus vaarantuu.

3 Kyselyn toteutus

Valvira kartoitti lääkäri- ja hammaslääkäriopiskelijoiden perehdytystä vuoden 2016 kesätoimissa syys-lokakuussa tehtyjen kyselyiden avulla. Lääkäriopiskelijoita koskevat tiedot on saatu Suomen Lääkäriliiton Opiskelijatutkimus 2016 -kyselystä, johon Valvira osallistui. Kyselyyn vastasi 1599 opiskelijaa, joista 611 oli ollut kesätoimissa lääkärin tehtävissä. Vastanneista 275 oli suorittanut kuuden vuosikurssin opinnot ja 333 oli suorittanut viiden vuosikurssin opinnot. Neljän vuosikurssin opintojen jälkeen lääkärin työssä oli ollut vain neljä kyselyyn vastannutta henkilöä, joten tämän ryhmän kokemuksista tutkimus ei anna tietoa.

Hammaslääkäriopiskelijoiden tiedot kerättiin alan järjestöjen kautta. Kyselyyn vastasi 84 opiskelijaa, joista 78 oli työskennellyt hammaslääkärin tehtävissä kesällä 2016. Päivystykseen oli osallistunut 50 opiskelijaa.

Sekä lääkäreiden että hammaslääkäreiden yleisin työpaikka oli terveyskeskus.

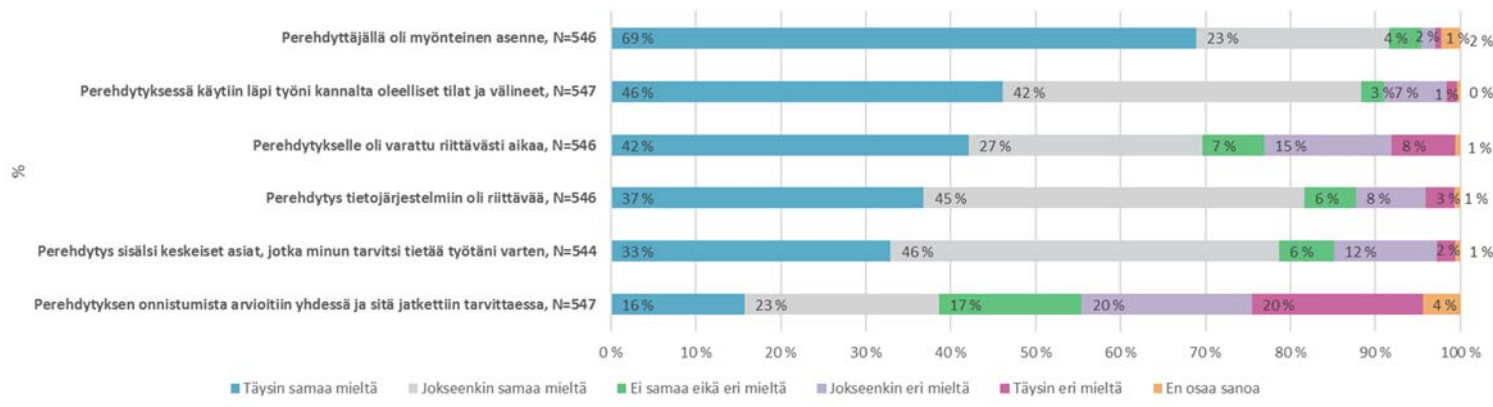
4 Opiskelijoiden perehdytys

Lääkäriin toimivista opiskelijoista 90 % oli saanut perehdytystä. Kaikki hammaslääkäriin toimivat opiskelijat oli perehdytetty. Noin 90 % kummankin ryhmän opiskelijoista oli sitä mieltä, että perehdytyksessä käytiin läpi tehtävän kannalta olennaiset tilat ja välineet. Noin 85 % opiskelijoista koki, että työpaikalla annettu tosiasiallinen ohjaus oli riittävää. Ohjaaja oli suurimmalla osalla hyvin tavoitettavissa, ja ohjaukselle oli varattu kiinteä aika puolella lääkäriopiskelijoista ja yli 80 %:lla hammaslääkäriopiskelijoista.

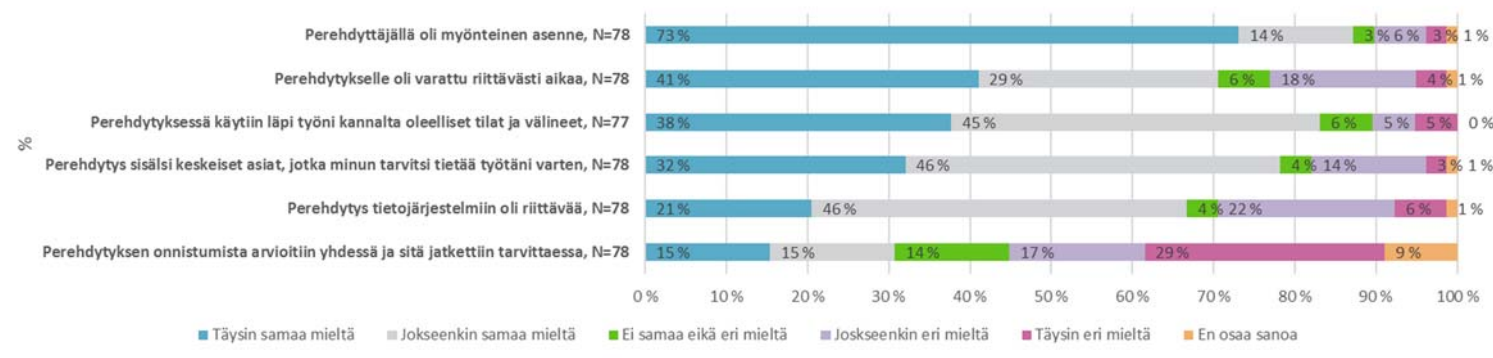
Vajaa kolmasosa hammaslääkäriopiskelijoista oli sitä mieltä, että perehdytys tietojärjestelmiin ei ollut riittävää, lääkäriopiskelijoista tätä mieltä oli noin joka kymmenes. Lääkäriopiskelijoista 39 % katsoi, että perehdytyksen onnistumista arvioitiin ja sitä jatkettiin tarvittaessa. Hammaslääkäriopiskelijoista 30 % oli tätä mieltä. Kirjallisesti nimetty ohjaaja puuttui 46 %:lta lääkäriopiskelijoista ja 42 %:lta hammaslääkäriopiskelijoista.

Lääkäriin tehtävissä toimineista opiskelijoista 66 % ei ollut perillä tehtävään liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Hammaslääkäriopiskelijoiden kohdalla vastaava luku oli 51 %. Lääkäriopiskelijoista 76 % ja hammaslääkäriopiskelijoista 57 % ei vastausten perusteella ollut perillä potilaan oikeuksista.

Lääkäriopiskelijoiden vastaukset perehdyttämistä koskeviin kysymyksiin

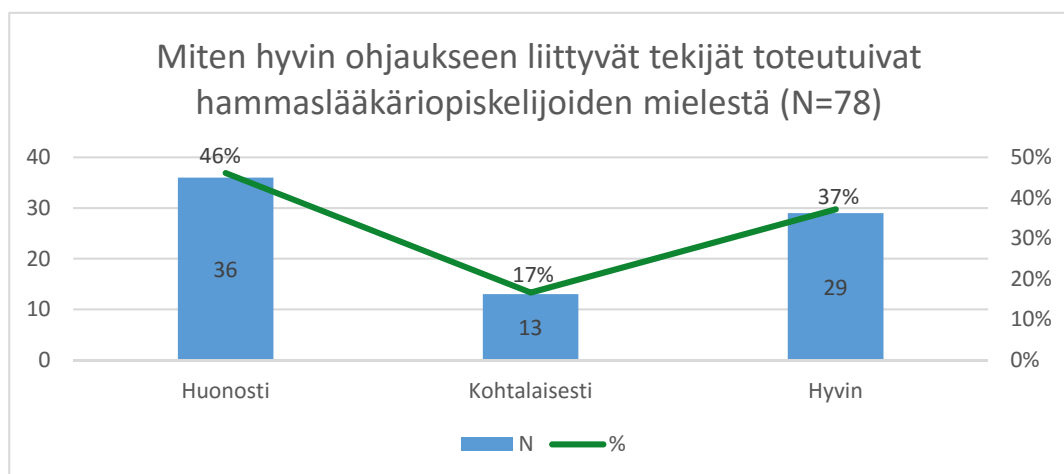
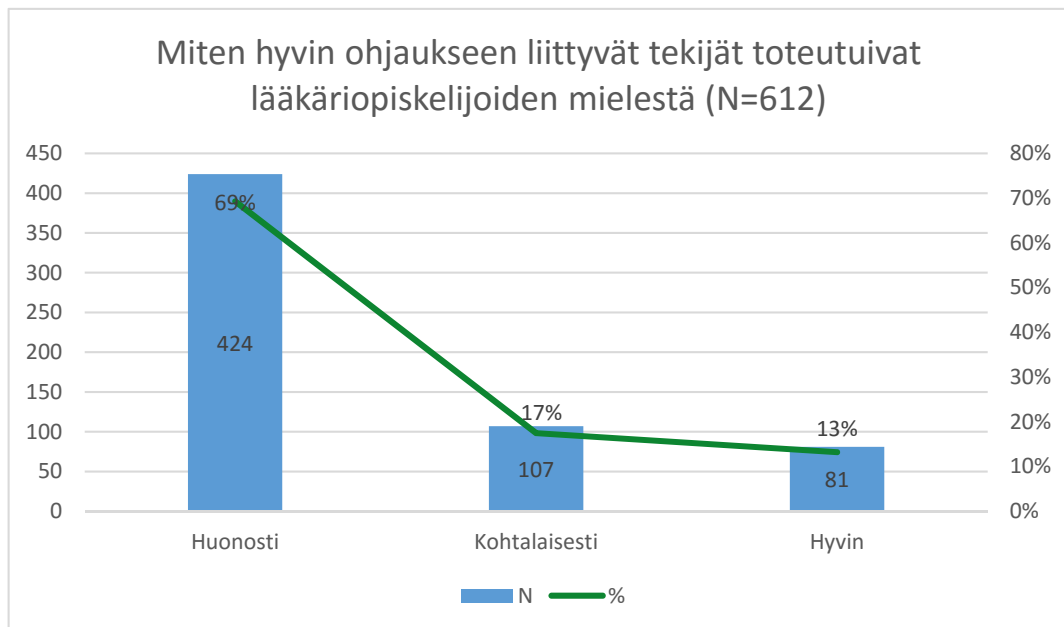

Hammaslääkäriopiskelijoiden vastaukset perehdyttämistä koskeviin kysymyksiin

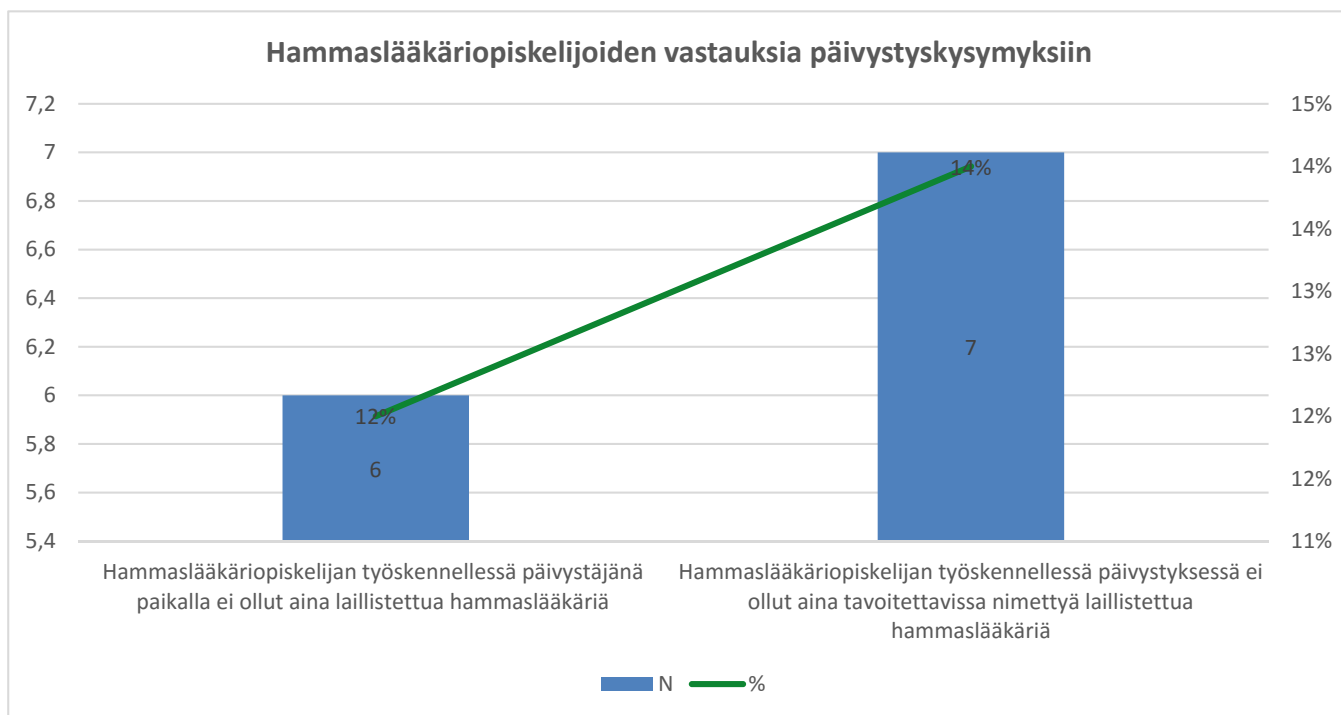
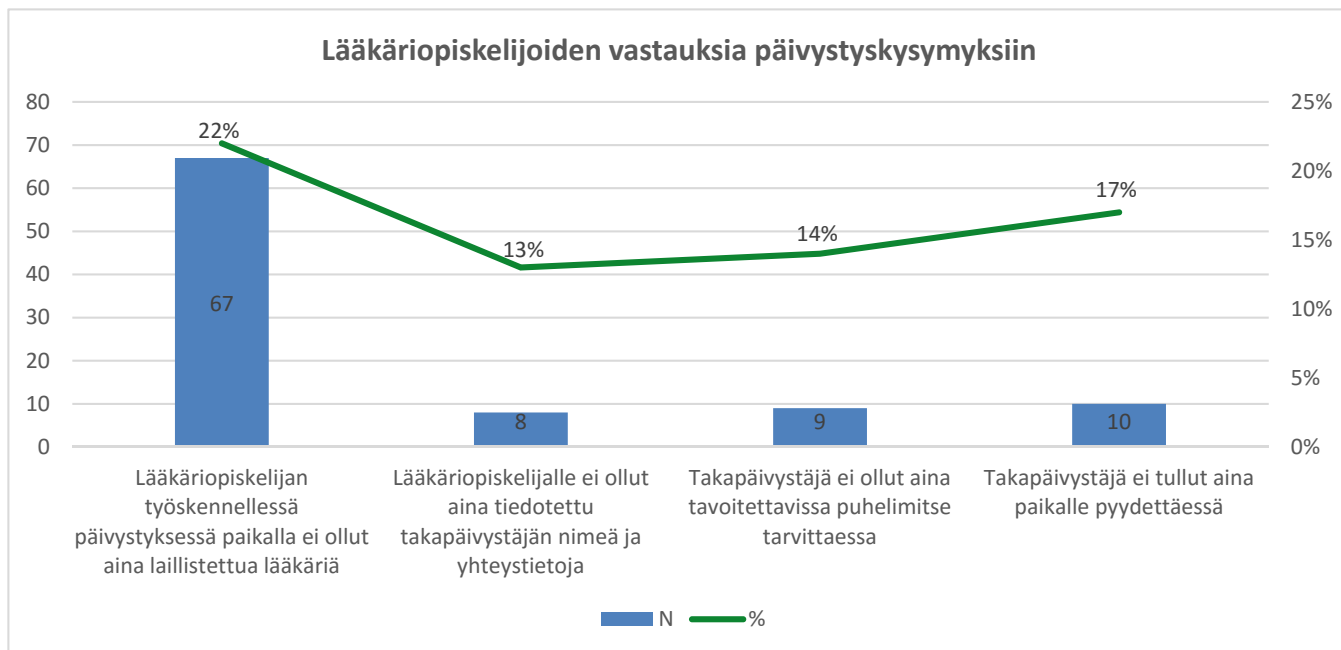

Vastauksia analysoitiin vielä luomalla kullekin opiskelijaryhmälle ohjausta kuvaavat summamuuttujat:

- Hammaslääkäriopiskelijoiden kysymykset ja pisteet: 'Oliko sinulle kerrottu hammaslääkärinä toimivan opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet ennen työn aloittamista tai perehdytyksen yhteydessä?' (1) + 'Oliko tietoinen potilaan oikeuksista aloittaessasi työsuhteessa?' (1) --> pisteasteikko 0-2: 0=huono, 1=kohtalainen, 2=hyvä
- Lääkäriopiskelijoiden kysymykset ja pisteet: Oliko sinulle kerrottu lääkärinä toimivan opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet ennen työn aloittamista tai perehdytyksen yhteydessä?' (5) + 'Oliko työnantajasi varmistanut, että olet tietoinen potilaan oikeuksista aloittaessasi työsuhteessa?' (5) + Minua ohjannut lääkäri osallistui aktiivisesti kierroille tai uusien potilaiden arviointiin (0-5) --> pisteasteikko 0-15: 0-8=huono, 9-12=kohtalainen, 13-15=hyvä
- Summamuuttujissa kysymyksiin vastaamattomuus tai 'En osaa sanoa' vastaukset poistettiin.

Päivystystä koskeissa kysymyksissä keskityttiin erityisesti siihen, miten ohjausta oli saatavissa.

5 Loppupäätelmät

Kyselyn perusteella moni asia perehdytyksessä oli hyvin ja opiskelijat olivat siihen varsin tyytyväisiä.

Säännösten edellyttämä kirjallisesti nimetty ohjaaja puuttui lähes puolelta opiskelijoista. Kyselyn mukaan ohjaaja oli kuitenkin hyvin saavutettavissa. Potilasturvallisuuden kannalta se ei kuitenkaan ole riittävää, koska ei voida olettaa, että opiskelija tunnistaa itse kaikki tilanteet, joissa hän tarvitsee ohjausta. Opiskelijan oma ymmärrys siitä, mihin hänen osaamisensa riittää, saattaa olla puutteellinen, eikä hän osaa kysyä oikeita asioita. Työnantajan on kyettävä arvioimaan opiskelijan todellinen osaaminen ja rajattava työtehtävät sen mukaisesti. Sen lisäksi työnantajan on huolehdittava siitä, että opiskelijan rinnalla todella toimii riittävän kokenut lääkäri/hammaslääkäri, joka esimerkiksi osallistuu kierroille ja tarpeen mukaan potilaiden tutkimiseen ja ottaa kantaa esimerkiksi tilanteissa, joissa potilaan tila on vaikea, diagnoosin tekeminen haasteellista tai potilaan vointi oleellisesti muuttuu. Ohjauksen tarvetta lisää vielä mahdolliset kielitaidon puutteet.

Päivystysasetuksen mukaan päivystysyksikössä on oltava kaikkina vuorokauden aikoina laillistettu lääkäri, joka johtaa päivystysyksikön toimintaa. Kyselyn perusteella kävi ilmi, että opiskelijoiden päivystäessä paikalla ei aina ollut laillistettua lääkäreitä. Kyselyn perusteella ei ollut kuitenkaan pääteltävissä, minkä kaltaisessa päivystyspisteessä opiskelija toimi.

Myös opiskelijoiden tietämys potilaan oikeuksista ja opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista oli hämmästyttävän puutteellista. Potilaalla on ennen kaikkea oikeus hyvään terveyden ja sairaanhoitoon, ja siihen liittyvään kohteluun ja tiedonsaantiin. Sen lisäksi potilaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava. Potilaan on voitava myös luottaa siihen, että hänen terveystietonsa pysyvät salassa.

Tilapäisesti lääkärin tai hammaslääkärin tehtävissä toimivan opiskelijan on aina työskenneltävä laillistetun lääkärin/hammaslääkärin johdon ja valvonnan alaisuudessa. Hänellä ei ole itsenäisiä ammatinharjoittamisoikeuksia. Lääkärin tehtävissä toimiva opiskelija voi kirjoittaa lääkemääräyksiä vain kyseisessä palvelussuhteessa hoitamilleen potilaille. Opiskelijalla on oikeus perehdytykseen ja ohjaukseen, ja hänen on kerrottava ohjaajalleen ja esimiehelleen, jos hänellä ei oman käsityksensä mukaan ole valmiuksia hänelle osoitettuihin tehtäviin.

Kysely antoi tarpeellista tietoa lääkärin/hammaslääkärin sijaisena toimivien opiskelijoiden ohjauksen ja omavalvonnan tilanteista. Kehitettävää ilmeni sekä opiskelijoiden lainsäädännön tuntemisessa että heidän toimintansa käytännön ohjauksessa. Kysely tullaan toistamaan, jotta voidaan arvioida, paraneeko tilanne. Hyvin järjestetty opiskelijoiden johtaminen, ohjaus ja valvonta todennäköisesti heijastaa muutakin hyvää potilasturvallisuuskulttuuria organisaatiossa. Valvira informoi myös lääketieteellisiä tiedekuntia kyselyn tuloksista.

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

PL 210

00281 Helsinki

Mannerheimintie 103b, 00280 Helsinki

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Puhelin 0295 209 111

Faksi 0295 209 700

Sähköposti: kirjaamo(at)valvira.fi

www.valvira.fi